

התמרון היבשתי הרבי־זרועי

בגיליון הזה של "מערכות"
ובגיליונות הבאים אחריו
ייפרשו בפני הקוראים תוצרי
המחקר המקדים שהובילה
המעבדה התפיסתית, בנוגע
לתמרון היבשתי הרבי־זרועי

"המלחמה היא תופעה בהיסטוריה המשתנה עמה. לכן הבנתה הייבת להיות על רקע לימוד ההתפתחויות ההיסטוריות"¹

התמרון ניכר בתנועותיות, בדינמיות, ביכולת ללבוש ולפשוט צורה ולהשתמש בדרכים רבות ומתוחכמות במרחב ובאמצעים הפיזיים בכדי לתמרן את תודעתו של האויב. בכך אולי מהווה התמרון את פסגת אמנות המלחמה. התמרון של אלכסנדר בקנה, של חניבעל דרך האלפים, מלחמות נפוליאון, הבליצקריג הגרמני התמרון הישראלי בששת הימים, המערכה האמריקנית במלחמת המפרץ, כולם נחקקו בדברי ימי ההיסטוריה כפסגת המחשבה הצבאית, כשיאה של אומנות המלחמה.

כאשר גיבש דוד בן-גוריון בתחילת שנות ה-50 את תפיסת הביטחון של ישראל ואת הדוקטרינה הצבאית שלה, הוא בחר בגישת התמרון מתוך רצון לקצר את המלחמה, להרתיע את האויב ולהאריך את משכי הזמן בין סבבי המלחמות. "אם יתקיפו אותנו בעתיד, אנו רוצים שהמלחמה תתנהל לא בארצנו, אלא בארץ האויב, ושלא נתגונן אלא נתקוף. מלחמה זו עושים לא עליידי יישובי ספר, אלא עליידי כוחות ניידיים המצוידים בכלי תנועה מהירים ובעוצמת אש חזקה".²

כוח המחץ מבוסס אוויר ושריון המגויס, מאורגן ומנוייד במהירות לזירות הלחימה ופועל להבקעת מערכי האויב ותנועה עמוקה לעורפו, התפתח והפך לאחד מיסודות הביטחון ולגורם משמעותי בניצחונות בסבב המלחמות בין מלחמת סיני ומלחמת יום הכיפורים. אך לא פחות מהיותו כלי משמעותי לניצחון במלחמה, הפך התמרון לחלק מן האתוס הישראלי. בזה היה כוחו, בכך הייתה גם חולשתו.

לקראת סוף שנות ה-90 וראשית שנות ה-2000 הפכו המושגים "מבוכת התמרון" או "משבר התמרון" לשגורים יותר בשיח הצבאי והביטחוני. הם ביטאו בעיקר את התחושה כי מה שהיה אפקטיבי מול צבאות, איננו מספק עוד את הסחורה בשדות הקרב החדשים שהלכו ושינו את פניהם. מרכז הכובד בתפיסת הפעלת הכוח נרד לאש מבוססת מודיעין, ואלו באו לידי ביטוי יותר ויותר במבצעי צה"ל השונים.

אסטרטגיית צה"ל שפורסמה זה מכבר זיהתה את התהוותם של אתגרים חדשים בזירת המלחמה, והחזירה את גישת ההכרעה ללב התפיסה הישראלית. בהמשכו, מתווה מסמך האסטרטגיה את הכיוונים לפיתוחה של יכולת תמרון יבשתי רבזרועי, ומטיל את האחריות לכך על המפקדה הכללית.

אך התמרון המתבצע בשדה הקרב הוא הקצה. התוצר של תהליכי תכנון ובניין כוח, שתכליתם לעצב את דמותו ותכונותיו, לבנות את יכולותיו וליצור את התנאים הנדרשים שיאפשרו להביאן לכלל ביטוי מושלם בשדה הקרב. בכך מהווה תהליך פיתוח התפיסה את הצעד הראשון במסע בן אלף מילין. אתגר משמעותי ומשא כבד שנדרשים בו למידה מעמיקה, חשיבה פורצת דרך ומחויבות של כלל השותפים, בכירים וזוטרים.

לאורך ההיסטוריה התעצב עולם המלחמה, ובכללו התמרון, תחת השפעתם של שלושה שיעורים, שונים בטבעם ובקצבם. השעון הראשון הוא הטכנולוגי שקצבו הואץ בעשורים האחרונים, והוא המשפיע העיקרי על הכלים והאמצעים המשתתפים ומשפיעים על הקרבות. השעון השני הוא השעון ההיסטורי הפועל בקצב איטי יותר. הוא הקובע מיהן המסגרות שיילחמו (עמים, ארגונים, מדינות, ממלכות, שבטים), מה טבען של הבריתות שיווצרו, מהם האינטרסים עבורם הם ילחמו, את המגבלות הבין-לאומיות השוררות ועוד. השעון השלישי הוא השעון הביולוגי-אבולוציוני. הוא הקובע את טבע האדם, את יכולותיו ומגבלותיו הפיזיות, הקוגניטיביות והנפשיות, את הגורמים שמניעים אותו להילחם או לברוח, להתעלות או להישבר, ועוד. אלו כמעט ולא השתנו לאורך השנים, וניכר שגם לא ישתנו בטווח הנראה לעין.

כיצד השפיעו השינויים הללו על התמרון בעבר, כיצד ובאיזה קצב הם יתפתחו וכיצד הם עשויים להשפיע ולעצב את התמרון העתידי? אלו הם חלק מן האתגרים עימם נדרשת התפיסה להתמודד. אך ככול שראשה יהיה באוויר, נדרשת התפיסה להיות מעוגנת היטב לקרקע המציאות. ואולי זהו האתגר המשמעותי מכולם.

קריאה מועילה,
אל"ם יובל בוק